

Ceramiëk uit de « Borcht » te Grimbergen

75

(Vondsten van 1890-1891)

In de hoop dat weldra een systematisch onderzoek van deze « Motte » kan ondernomen worden, vooral wat betreft de aard van de bewoning, laten wij hier vooraf een eerste studie verschijnen van het destijds reeds gevonden schervenmateriaal.

Op de grens van Vilvoorde en Grimbergen, in 't midden van het gehucht *de Borcht*, dat deel uitmaakt van de gemeente Grimbergen, verheft zich een 12 à 15 m. hoge heuvel welke in de locale geschiedenis de naam draagt van *Senecaberg*. In de hoop de vroegere nederzetting, de oude « borcht » weer te vinden, werden op de heuveltop in 1890-1891 opgravingen gedaan. Hoewel deze niet toelieten enig gebouwspoor vast te stellen, leverden zij toch niet te versmaden resultaten op daar, dank zij het gevonden aardewerk, de duur van de nederzetting in grote lijnen kon bepaald worden (1).

In deze nota willen we ons beperken tot een meer nauwkeurige beschrijving van de ceramiëk, waardoor de vroegere dateringen in meer dan één opzicht worden gewijzigd.

A. Reliefbandceramiëk.

Nr. 1. Dië soort is vertegenwoordigd door één enkele scherf, een wandfragment van een grote pot. De klei is bruinrood en vrij glad aan de oppervlakte; de structuur is homogeen. De opgelegde band met radstempelornament (onregelmatige vierkantjes) is vrij dun. Te Dorestad is deze ceramiëk zeer gewoon en wordt er van het midden der VIIIe e. tot in het midden der IXe e. gedateerd (2). Gelijkaardige stukken uit de Burcht van Leiden gaan nog tot in de XIIe eeuw (3).

B. Grijs en donkergrijs aardewerk.

Hier dient een onderscheid gemaakt tussen de stukken met of zonder behulp van de draaischijf vervaardigd.

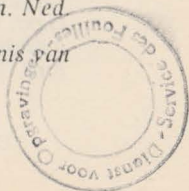
Nr. 2-9. De niet gedraaide potten schijnen alle bolronde te zijn, zonder standring noch pootjes (zgn. *kogelpotten*); rand en wand zijn vrij onregelmatig. De schouder vertoont meestal een verdikking (n° 3, 5-8) ontstaan door het gebruik van een houten vorm, waarmee de pottenbakker een betere profilering van de pot bewaam. In Duitsland zou deze techniek rond het midden van de XIIe eeuw of iets vroeger zelfs, opgekomen zijn (4).

(1) A. DE LOE EN P. SAINTENOY, *Le Séneca-Berg de Borcht-lez-Vilvoorde (Brabant)*, in *Ann. Soc. Arch. Brux.*, t. VII, 1893, blz. 273-302.

(2) J.H. HOLWERDA, *Opgravingen te Dorestad*, in *Oudh. Meded. Leiden*, N.R. XI 1930, blz. 69 en volg.

(3) J.G.N. RENAUD, *De Burcht van Leiden*, in *Bull. Kon. Ned. Oudheidk. Bond*, Febr. 1952, col. 15, afb. 3, nr 1.

(4) P.J.R. MODDERMAN, *Over de wording en de betekenis van het Zuiderzeegebied*, Groningen-Batavia, 1945, blz. 40-41.

Tot deze groep behoren ook : een randscherf met ingesneden oor (nr 4) en een cilindervormig tuitje (diam. 3 cm. (nr 9).

Nr. 10-20. De gedraaide ceramiek is gekenmerkt door haar rolstempelornament, bestaande uit onregelmatige vierkantjes of driehoekjes, of uit een combinatie van beide motieven, aangebracht op de rand van de lip en, in horizontale banden op schouder en buik (nr 12, 13 (op lip), 14 tot 19) (5).

De onversierde stukken nr 10 en 20, werden ook op de draaischijf gemaakt. Nr 10 is verwant met nr 8 van eerste groep; nr 20 is wellicht een hals- en randscherf van een kan.

Wat klei en baksel betreft, lijken beide groepen vrij sterk op mekaar. Minder zuiver is wel de klei van de eerste groep, waar men soms enkele korreltjes aantreft. Door het gebruik van de draaischijf zijn de wanden in de tweede groep dunner (0,3-0,4 cm.) dan in de eerste (0,5-0,6 cm.).

Vermelden we ten slotte nog dat in beide groepen randprofielen van eenzelfde type worden aangetroffen : vgl. nr 4, 5 en 6 van groep I met nr 12 van groep II.

Randdoormeter : nr. 2 : $\pm$ 7 cm.; nr. 3 : ?; nr. 4 : 12-13 cm.; nr. 5 : 17 cm.; nr. 6 : 14 cm.; nr. 7 : $\pm$ 16 cm.; nr. 8 : 14 cm.; nr 10 : 10-12 cm.; nr. 11 : 14 cm.; nr. 12 : 12 cm.; nr. 13 : $\pm$ 14 cm.; nr. 14 : 12 cm.; nr. 20 : 10-12 cm.

C. Pingsdorfer waar (6).

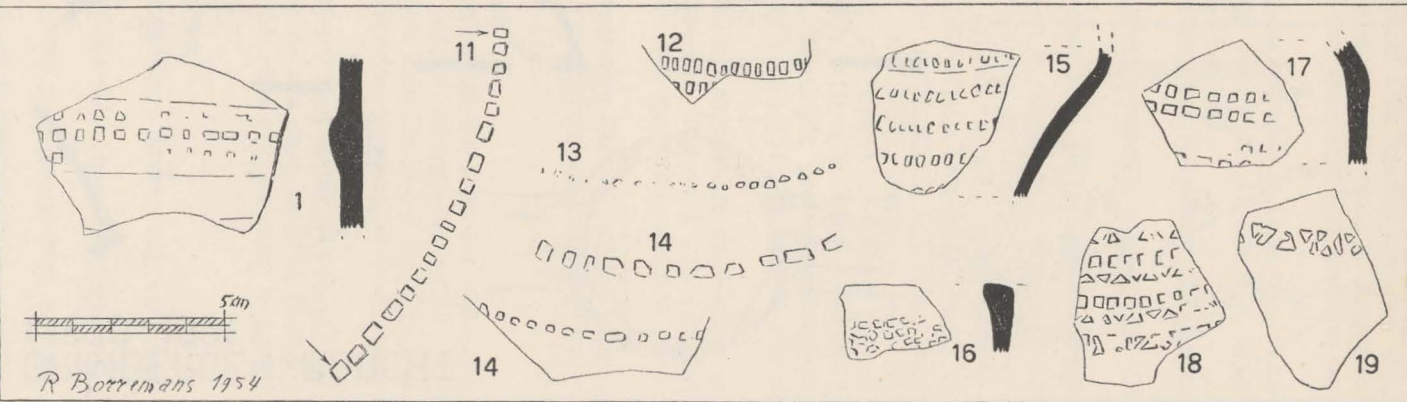
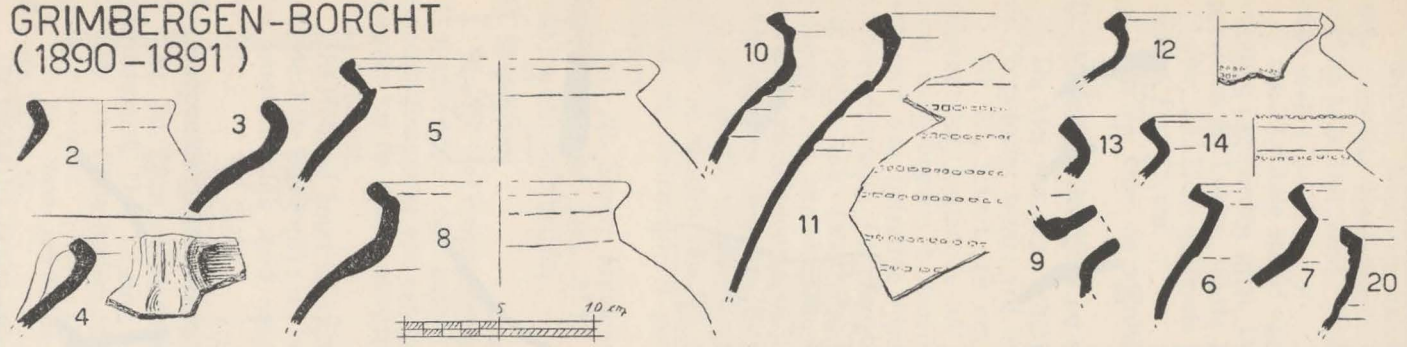
Vier scherven. De klei is tamelijk ruw, witachtig tot lichtgrijs of lichtgeel, soms met een blauwgrijze kern; het baksel is hard; de lichtbruine versiering is vrij onsystematisch.

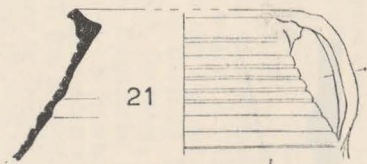
(5) Ceramiek met radstempelversiering, op rand en schouder treft men aan : a) te Haltern (Karolingische waar ?) (S. LOESCHCKE, *Keramische Funde in Haltern*, in *Mitteil. d. Altertums-Komm. f. Westfalen*, blz. 316-318, taf. XXXIII, nr 1-3); b) te Bonn (einde VIIIe-einde IXe eeuw) naast reliebandamphoren (K. BOHNER, *Karolingische Keramik aus dem Bonner Münster*, in *Bonner Jahrbücher*, 151 (1951), blz. 118-121); c) te Breberen (Niederrhein) (Badorfer waar) *B.J.*, 150 (1950), blz. 208-221, afb. 28 nr 9; d) in de Wallburg bei Unterbörsch (Karolingisch ?) (*B.J.*, 142 (1937), blz. 256-260); e) te Zetten en in de Hunneschans aan de Uddeler Meer (NL) (vroege Pingsdorfer waar) (W.C. BRAAT, *Funde mittelalterlicher Keramik in Holland und ihre Datierung*, in *B.J.*, 142 (1937), blz. 159-160, afb. 1, nr 1-4) f.) te Dorestad (circa midden VIIIe e. — midden IXe e.) (HOLWERDA, *Dorestad*, afb. 55).

(6) De Pingsdorfer ceramiek, gekenmerkt door haar bruinrode versiering, met een ijzerhoudende verf aangebracht, verschijnt op de markt rond het midden van de IXe eeuw. (BRAAT, *o.c.*, blz. 175; J. DHONDT EN A. VAN DE WALLE, *La trouvaille de monnaies carolingiennes de Zelzate*, in *Handel. Maatsch. v. Gesch. en Oudheidk. Gent*, NR. deel IV 1949-1950, blz. 3-21). Ze verdwijnt van de hollandse markten rond het einde van de XIIe e. (MODDERMAN, *Zuiderzeegebied*, blz. 42).

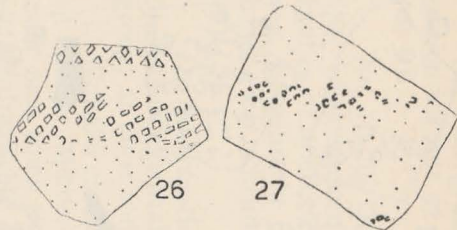
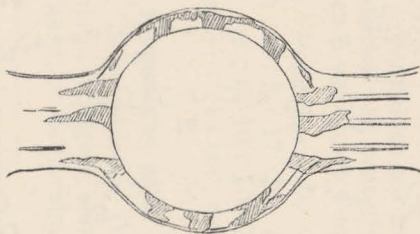
GRIMBERGEN-BORCHT
(1890-1891)

GRIMBERGEN-BORCHT
(1890-1891)

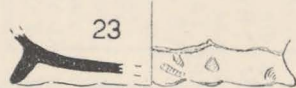
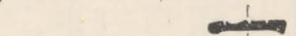

21

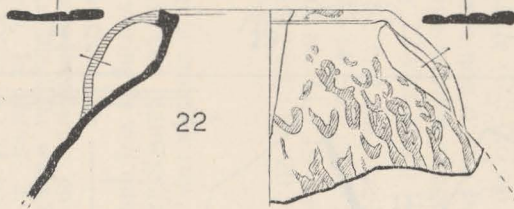

26

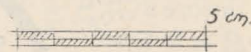
27

23

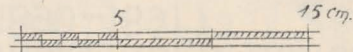
22

5 cm.

24

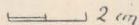

5

15 cm.

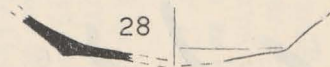
25

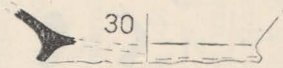
2 cm

29

28

30

31

R. Borremans 1954

Nr. 21. Rand- en halsscherf met bandvormig oor, door drie parallele insnijdingen versierd. Sporen van lichtbruine verf op hals. Dm. rand : 12,3 cm. Waarschijnlijk voorzien van twee oren (7).

Nr. 22. Grote scherf van een bolronde pot met twee bandvormige ingesneden oren. Dm. van rand : 12 cm. Vgl. randprofielen uit Leiden, uit de XIIe e. (8).

Nr. 23. Licht golvende standring met enkele bleekbruine vlekjes. Dm. 15 cm.

Nr. 24. Oor- en wandscherf; versiering zoals bij nr. 22.

D. Witachtig, lichtgrijs en spaarzaam geglazuurd vaatwerk.

De klei van deze scherven is minder ruw dan deze van de Pingsdorfer waar; vrij onzuivere geelachtige loodglazuur.

Nr. 25. Scherf van een cilindervormige rand; radstempelornament, bestaande uit ruitvormige indrukken, onder de rand aangebracht; buitenzijde geglazuurd. Vgl. vier randscherven van hetzelfde type, uit Nijvel, waarvan twee met radstempelmotief (driehoeken en ruiten) en groen glazuur aan buitenzijde (waarschijnlijk XIIe e.); twee onversierde scherven, met, aan binnen- en buitenzijde, geel en geel-oranje-kleurig glazuur (doormeter $\pm$ 15 cm.) (51 Niv. 55, 60, 183 en 400, Dienst v. Opgravingen).

Nr. 26-27. Wandscherven met ingedrukte driehoekjes en ruitjes, in banden van 1,5 cm. (nr. 26) en 1 cm. (nr. 27) breed; de buitenzijde is gans met geelachtig glazuur overtrokken.

Nr. 28. Scherf van lensvormige bodem, scherp afgezet tegen de wand. Dm. $\pm$ 12 cm. Enkele geelbruine glazuur-vlekjes aan buitenzijde.

E. Steengoed.

Nr. 29. Het vroege steengoed, uit het Rijnland ingevoerd, is slechts door één enkele scherf vertegenwoordigd: een standringfragment van een grote kan. De klei is grijs en donkergrijs op de breuk; de grijsbruine oppervlakte is vrij ruw. Dm. $\pm$ 12 cm.

In Holland komt dit vaatwerk voor vanaf de tweede helft van de XIIe eeuw (9); de invoer van deze waar in Brabant, zal waarschijnlijk rond dezelfde tijd een aanvang genomen hebben.

F. Onbepaalde aardewerksoorten.

Nr. 30. Licht golvende standring; donkerrode, steenachtige ceramiek. Dm. 12 cm.

Nr. 31. Bolle bodem, met het mes afgerond. Lichtgrijze

(7) Vgl. *Bonn. Jahrb.* 150 (1950) *Jahresbericht 1949*, blz. 208-221, afb. 28, nr 11.

(8) RENAUD, *Leiden*, afb. 2, nr 7; verwant : nr 5.

(9) BRAAT, *Funde...*, blz. 175.

klei; vrij zachte oppervlakte; dikke wand; de binnenzijde op schijf gedraaid. Dm. 12 cm.; dikte van wand (centrum) : 1,4 cm. Waarschijnlijk zelfde ceramieksoort als de scherven beschreven onder C.

Uit het hierboven behandeld schervenmateriaal blijkt dus dat de bewoning van de Senecaberg in de VIIIe-IXe eeuw een aanvang nam. De jongste dateerbare scherf is een steengroef-fragment (nr. 29) uit het midden of uit de tweede helft van de XIIe eeuw. De bezetting van de heuvel heeft dus een duur van ongeveer vier eeuwen gehad; door een hevige brand, tijdens de opgravingen vastgesteld, werd er toen een einde aan gemaakt.

R. BORREMANS.

Overdruk uit « Eigen Schoon en De Brabander »
XXXVIIIe Jg. (1955) nr 11-12 blz. 463-467.

D) Céramique de « Borcht » de Grimbergen.

En 1890-1891, la Société d'Archéologie de Bruxelles fouilla partiellement le sommet du **Senecaberg**, motte féodale située au hameau de **Borcht** à Grimbergen.

La céramique trouvée au cours de ces recherches, mérite un nouvel examen. Elle comporte :

a) Céramique à rubans plastiques décorés à la roulette ;

b) Terre cuite grisâtre, comportant des pièces apparemment faites sans tour (n°s 2 à 9) et d'autres confectionnées à l'aide de cet instrument (n°s 10 à 20). Ces deux groupes ne diffèrent pas sensiblement comme pâte et comportent de mêmes types de rebords ;

c) Céramique dite de Pingsdorf, à pâte assez rugueuse, blanchâtre à gris clair ou jaune, parfois avec un noyau gris clair ; forte cuisson ; décor brun clair ;

d) Céramique blanchâtre, gris clair, partiellement couverte de glaçure plombifère jaunâtre ; décor à la roulette (XIIIe s. ?) ;

e) Fragment de grès primitif, grisâtre avec surface brun grisâtre, rugueuse (2e moitié XIIIe s. ?) ;

f) Groupes indéterminés : n° 30, tesson rouge brique, cuit comme du grès ; n° 31 : tesson gris clair, à surface plutôt lisse, peut-être du même groupe que C.

Le matériel recueilli semble indiquer que l'occupation primitive de **Borcht** remonte aux VIIIe-IXe siècles. Un violent incendie, dont les traces furent retrouvées, aura détruit le site vers le milieu ou dans la seconde moitié du XIIIe siècle.